

A felnőtt tanítás-tanulás oktatásszervezési és oktatástechnológiai aspektusai egy kutatás alapján

© Tóth András
Eszterházy Károly Főiskola, Eger
totos@ektf.hu

„Minden abszurd. Semmi sincs befejezve. Világunkat egymáshoz nem illeszkedő darabokból alkották. De nem az alkatrészek hibásak, hanem az Órás. Az Órás – hiányzik.” (Antoine de Saint-Exupéry)

A felnőtt-tanulás európai elve, hogy „mindig legyen időnk tanulni”, azonban számos Kelet-Európai országban, így hazánkban is a tanulásra fordított idő alig növekszik, sőt bizonyos korosztályoknál csökken. Ez magyarázható a – sokszor alacsony képzettséget igénylő munkakörökkel – a képzés utáni előrelépés elmaradásával, az aránytalanul magas időráfordítással, a képzés feltételeivel a tananyag, ismeretanyag korosztályhoz megfelelően nem igazított kidolgozásával, és sorolhatnánk az egyéni, szociális problémákat is. A tanulás feltételeiről is tudjuk mennyire fontosak a felnőttek esetében is: a támogató környezet, személyek iránti tisztelet, a tapasztalatok megbecsülése, szükségletekre való fokozott odafigyelés, erőfeszítés-teljesítmény-elégedettség érzete. A felnőtt oktatás- képzés korszerű elvei közismertek, igényes átgondolt alkalmazásuk az eredményesség meghatározó feltétele: átláthatóság elve, esélyegyenlőség elve, a megfelelő tudáshoz való alkalmazkodás elve, a tanulási képesség fejlesztésének elve, a tanulhatóság elve.

A gazdasági és társadalmi változások, a munkahelyi adottságok és követelmények függvényében folyamatosan vizsgálendő – mint sajátos pedagógiai terület – a szakképzés-, gazdaság- és munkahelyi pedagógia, a különböző szakmák területén folyó tanítás-tanulás, a szocializáció és szociális tanulás kérdései. Mindezen vizsgálatokat figyelembe véve a hagyományosan és strukturálisan értelmezett „tanár-tanuló-tantárgy” megközelítés kiegészítendő a szaktudományok, szakmák, a felnőttek tanítás-tanulás sajátosságaival. A korszerű gazdaság, társadalom szerkezet, a mobilitás, megköveteli a sajátos pedagógiai módszerek, formák és eszközrendszer használatát.

Minden országnak a fejlesztéssel és fejlődéssel együtt járó stratégiai érdeke a felnőtt oktatás színvonalának emelése, szükségletekhez való alkalmazkodás, a formális és nem formális tanulás szakmai kereteinek eredményességet javító vizsgálata, mely a neveléstudomány felnőttekkel foglalkozó ágának az *andragógiának* feladata. Évtizedek óta tapasztalható a fejlettebb országok gyakorlatában számos szakterület integrált jelenléte a felnőtt-tanulási stratégia alakításában, gyakorlati megvalósításban. A társadalmi -, érdekvédelmi- szervezetek, civil mozgalmak, szakmai kamarák, tudományos műhelyek „küldetése” markánsan, gyakran új megközelítéseket, értelmezési kereteket adva jelenik meg e területen. Ezek a társadalmi üzenetek meghatározó motiváló tényezők, „elvárások” a tartalmas és folyamatos ismeretszerzés, e célokkal minél teljesebb személyes és közösségi azonosulás érdekében.

A felnőttek tanulásának szabályozásában, az érdekeltség megteremtésében több szintet lehet megkülönböztetni. A stratégia alakításában meghatározó a kormányzati

gazdasági-, oktatási-, társadalompolitikai akarat, gyakorlat. Következő a különböző gazdasági társaságok szükséglete, ezek szerkezete, országos, regionális és térségi szinteken. Harmadik az egyének érdekeltsége, a megfelelő motiváció. A motiváció folyamatelméleteiben belső és külső eredményekről beszélhetünk a felnőttek tanulásában is.

- Belső tényezők: önbecsülés, sikerélmény, új ismeretek tanulásának öröme, értelmes munka, saját fontosság tudata.
- Külső tényezők: megfelelő fizetés, státusz, kedvező munkakörülmények, változatosság, szabadidő, szociális juttatások.

Mindezeket, mint az eredményes megvalósítás keretét fogja át a felnőtteket oktató pedagógus a szakmai felkészültségével. Akinek olyan módszereket kell alkalmazni, melyek fejlesztik

- az önismeretet, éntudatot,
- belső motivációs rendszert,
- felnőttek tanulási stratégiáit és stílusát,
- értékorientációt,
- a szakmai igényszintet,
- a kötelelességteljesítést és igényszintet,
- a problémák felismerésének és megoldásának képességét,
- az ismeretek gyakorlati alkalmazásának képességét.

Az eddigiekből következik, hogy a tanítás- tanulás módszereinek építeni kell a résztvevő tanulóknak

- szakmai gyakorlati- és élettapasztalataira,
- a tapasztalati és önálló gondolkodáson alapuló problémamegoldásra,
- a differenciálásra,
- az életszerű szituációkra,
- az ismeretek társadalmi-gazdasági-szakmai aktualitására.

Kutatásunkban középiskolai, főiskolai végzettséggel rendelkezők, felnőttképzésben résztvevők körében három egyszerű kérdésre kerestük a választ. (Felmérésünk még nem zárult le.) A pozitív (+), illetve negatív (-) észrevételek gyakoriság és fontossági sorrend szerint.

1. A tanulási folyamata szervezettsége:

(+) – jól szerkesztett tananyag, - jól felszerelt tanterem, - interneten vagy CD-n elérhető tananyag, - kis létszámú csoport. ((-) - elmélet, gyakorlat összhang hiánya, - nem kellő részletesség a tananyag feldolgozásában, - gyakori szervezetlenség, változtatások

2. Az oktatói szerep :

(+) - az oktató személyisége /figyelmes, rugalmas/, - jó előadó, foglalkozás vezető, - aktivitásra sarkal, motivál, - empatikus, közvetlen, - reális értékelés. (-) – rossz időgazdálkodás, pontatlanság, - „korai” tekintélyvesztés,- monotonitás, - türelmetlenség, - verbális és metakommunikációs hiányosságok.

2. Tudásfelmérés, vizsgáztatás:

(+) – időben jelezve a felmérés, ellenőrzés időpontja, - előre pontosan meghatározott követelmények, - nyugodt körülmények, légkör, - igazságos értékelés (-) – nem megfelelő körülmények, előkészítési hiányosságok, -

tananyagtól eltérő kérdések, - sok írásbeli, kevés szóbeli, - nem következetes értékelés, - félelemkeltés, rossz légkör, - a vizsgák nem körültekintő ütemezése.

E rövid összegzésből is látszik, hogy nemcsak a felnőttek tanulási szándékával, lehetőségeivel vannak gondok, hanem a képzés oktatásszervezési, oktatástechnológia hiányosságai is szembetűnőek. A felnőtt oktatók módszertani kultúrája, az adott korosztályhoz és előképzettséghez való alkalmazkodó képessége, a megfelelő szaktárgyi felkészültség, az elvárható „oktatói szerep” megtalálása sem kis gond. Az „egyszerű” kérdések a pedagógus mesterség alap elemeire utalnak, melyek kellő súlyú figyelembe vétele, alkalmazása nélkül a tanítási órák, foglalkozások eredményessége megkérdőjelezhető. A felnőtt oktatónak mindig figyelembe kell venni, hogy a résztvevők többsége alkalmazható tudást, sok tekintetben jó példát is szeretne kapni. Ezért ha a felnőttekkel feldolgozunk ismereteket együttes hatásnak kell megjelenni,

- a tárgyi tartalom továbbításának módszerében,
- az empátikus kapcsolatteremtésben,
- az önmegnyilvánulás és a közvetített értékek, szakmai tartalmak szinkronításában,
- a hatni akarás, motiválás, őszinte megnyilvánulásában.

E rövid áttekintésből is látszik, hogy a hazai felnőttképzésben résztvevők aránya fölötti „kesergés” helyett alapos stratégiai, andragógiai, tanítás-tanulás módszertani és a személyi feltételek sokoldalú vizsgálata szükségeltetik.